

HET MARRON TRADITIONELE GEZAG OP HET BREUKVLAK TUSSEN TRADITIE EN MODERNITEIT

Door André R.M. Pakosie¹

1. Inleiding

Het Marron traditionele gezag is een institutie die, balancerend tussen het verleden en het heden, een juiste weg moet zien te vinden naar de nieuwe tijd waarin de Marrongemeenschappen zijn beland. Deze weg zal bepalend zijn voor het voortbestaan en het verder functioneren van het traditionele gezag in de toekomst en om deze reden is het belangrijk hierover een discussie op gang te brengen. Dit artikel² is dan ook bedoeld om een bijdrage te leveren aan dit debat.

Puntsgewijs komen allereerst een aantal zaken aan bod die de lezer inzicht moeten geven in de maatschappelijke en staatkundige inrichting van de traditionele Marronsamenlevingen, zoals de matrilineaire ordening, bestuurlijke verantwoordelijkheid en rechtspraak en het traditionele gezag door de eeuwen heen. Middels casuïstiek worden de pogingen weergegeven van de centrale overheid in Paramaribo vanaf de koloniale tijd om het traditionele gezag te ondermijnen. De politieke onwil van de Surinaamse overheid om het Binnenland te ontwikkelen is hierin onmiskenbaar. Tot slot geef ik een aantal aanbevelingen voor het voortbestaan van het traditionele gezag en hoe dit in de toekomst een positieve bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van de Surinaamse Marrongemeenschappen.

2. Marronsamenlevingen in Suriname, Frans-Guyana en de diaspora

Op het eerste gezicht lijken de Marronsamenlevingen heel eenvoudig, maar in werkelijkheid zijn deze zeer complex. Inzicht in de basisstructuur is daarom nodig om de complexiteit daarvan te kunnen begrijpen.

Er zijn vijf Marron etnische gemeenschappen die hun traditionele woongebieden in de binnenlanden van Suriname hebben en één Marron etnische gemeenschap heeft haar traditionele woongebied in Frans-Guyana. Deze zes Marrongemeenschappen, Gaan-lo³ of Nási, zijn:

1. Ndyuka of Okanisi, met traditionele woongebieden aan de Tapanahoni, Saakiiki, Cottica, Commewijne, Saramakka rivier (Santigoon en Totikampu) en Fuudu-ini (Benedenloop van de Marowijne rivier: Bilokondee tot Pakila)(Pakosie, 1996:2);
2. Saamaka, met traditionele woongebieden aan de Pikinlio, Gaanlio, boven en beneden het stuwmeer;

¹ André R.M. Pakosie. Geboren te Diitabiki aan de Tapanahoni. Fytherapeut; geschiedschrijver; hoofdredacteur van het tijdschrift voor Marroncultuur en -geschiedenis, **Siboga**; voorzitter Stichting Sabanapeti; documentairemaker; sinds 2000 Kabiten van de Ndyuka of Okanisi Marrons in Nederland; sinds 1993 edebukuman van het Afákaschrift. In 2000 onderscheiden met de Gaanman Gazon Matodja Award; in 2001 benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau (Nederland) en tot Ridder in de Ere Orde van de Gele Ster (Suriname). Schrijft proza en poëzie; naast eigen publicaties, publiceerde hij ook in gerenommeerde tijdschriften, zoals The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law (University of Birmingham, England). Gespecialiseerd in de traditionele kruidengeneeskunde en in de cultuur en geschiedenis van de Marrons.

² De basis van dit artikel is de inleiding die ik gehouden heb op 6 oktober 2007 tijdens de 33ste viering van de Dag van de Marrons in Nederland (Rotterdam).

³ Bij het beschrijven van zaken aangaande de Marronsamenlevingen, is het goed om rekening mee te houden dat er vaak dingen zullen zijn die niet direct vertaalbaar zijn. Met name antropologen hebben de neiging om alles, bijvoorbeeld woorden, en titulatuur uit de taal van een door hen bestudeerde samenleving te vertalen. Daarbij ontstaan vaak verkeerde betekenissen met alle gevolgen van dien. Het gebruik van het woord 'stam' bijvoorbeeld voor niet-westerse samenlevingen zoals die van de Marrons, is uit de tijd. Voor wat de Marronsamenlevingen betreft dient men een ander woord te vinden, als men niet bereid is de door de Marrons zelf gehanteerde terminologie, Gaan-lo of Nási te gebruiken. Een Gaan-lo of Nási is een (Marron) etnische gemeenschap. Ook woorden als grootopperhoofd en kapitein hebben een andere inhoud en betekenis dan de in de Marrontalen gebezigde titulatuur, gaanman en kabiten. Een gaanman is de leider, of zoals de ouderen het vroeger zeiden, de koning van een (Marron) etnische gemeenschap. Een kabiten is leider van een Lo en/of van groepen mensen, al dan niet behorend tot eenzelfde Marron etnische gemeenschap, die in eenzelfde woonomgeving, buiten hun traditionele woongebied wonen.

3. Pamaka, met hun traditionele woongebied aan de Marowijne rivier tussen de Tapudan en Bofootabiki;
4. Matawai, met hun traditionele woongebied aan de Matawailiba (bovenloop van de Saramakkarivier);
5. Kwiinti, met hun traditionele woongebied aan de Coppenerivier;
6. Aluku of Boni, met hun traditionele woongebied in Frans-Guyana (de Lawa en de benedenloop van de Marowijne rivier).

Tegenwoordig spreekt men ook over Marrons van Suriname en Frans-Guyana in de diaspora, omdat leden van de zes Marron etnische gemeenschappen bijna wereldwijd verspreid zijn. Door in een ander samenleving te wonen buiten het oorspronkelijke woongebied, veranderen bij mensen, in dit geval de Marrons in de diaspora, bepaalde etnische kenmerken, zoals voeding, kleding, muziek, religie, waarden en normen. In de diaspora nemen Marron kinderen ook weer een andere etniciteit aan dan die van hun ouders. Hoe verder en geïsoleerder de Marrons wonen buiten de eigen traditionele samenlevingen, hoe makkelijker zij hun taal, waarden en normen kunnen kwijtraken. In ieder geval maken hun taal, waarden en normen in min of meer mate plaats voor die van de nieuwe samenleving waarin zij wonen. In nieuwe samenlevingen met concentraties van Marrons, in het bijzonder van Marrons uit dezelfde etnische gemeenschap, zien wij dat zij wel alles in het werk stellen om hun oude traditie in stand te houden. Zij verenigen zich bijvoorbeeld in culturele- c.q. belangenorganisaties. Toch zal dit de veranderingen niet kunnen tegenhouden.

3. Matrilineaire ordening, gezags- en sociaalmaatschappelijke structuur

Aan het hoofd van elke Gaan-lo staat een gaanman. Sinds de tweede helft van de 18e eeuw kennen de Marrongemeenschappen een zichtbare en significante ordening in hun maatschappelijke bestel met een politiek-bestuurlijke orde - waarin bestuur, rechtspraak, religieuze zaken zijn geregeld -, én een sociaal-maatschappelijke orde, die in hoofdzaak gebaseerd zijn op een matrilineair verwantschapssysteem. Dit matrilineaire verwantschapssysteem houdt in dat kinderen in de lijn van de moeder worden gerekend, via welke ook de erfopvolging van gezagsfuncties plaatsvindt. De gezagsstructuur bestaat uit de verschillende matrisegmenten waaruit de samenleving is opgebouwd, namelijk Osu, Mamapikin, Bee, Lo en Gaan-lo of Nási.

3.1. Osu

De Osu is het gezin en bestaat uit de moeder en haar kinderen (zij behoren tot dezelfde matrilinie), plus de man, de vader van de kinderen, die tot een andere matrilinie behoort. Zolang hij samenwoont met de moeder van zijn kinderen, maakt hij deel uit van de Osu. Het gezag van de Osu berust secundair bij de ouders en primair bij de matrilineaire broers en zussen van de moeder, de tiyu en tiya van de kinderen. De begrippen oom en tante, evenals broer en zus, hebben in de Marronsamenlevingen andere waarden. Nichten en neven van beide ouders zijn ook tantes en ooms voor de kinderen, omdat de termen broer en zus ook voor neef en nicht gelden. Dus de matrilineaire ooms en tantes zijn volgens het Marrongemeenschapsrecht respectievelijk ook 'vader' en 'moeder' (de jure) van de kinderen van hun matrilineaire zusters. Deze ooms en tantes moeten erop toezien dat de opvoeding van de zusters kinderen correct plaatsvindt. De gezinshoofden, de moeder en de vader, zijn in feite verantwoording schuldig aan de matrilineaire ooms en tantes over het reilen en zeilen binnen hun gezin.

3.2. Mamapikin

Een Mamapikin is een matrisegment, dat wordt gevormd door personen met een gemeenschappelijke groot- en/of overgrootmoeder, dus een aantal Osu samen, exclusief de

vaders in de osu die tot andere matrilineïes behoren. Het gezag van dit segment wordt gevormd door de matrilineaire ooms en tantes.

3.3. Bee

De Bee is de matrilineïe. Deze wordt gevormd door verschillende Mamapikin die eenzelfde gaanbifomama⁴ hebben. De Bee kan de meeste informatie bieden bij een poging tot het traceren van de Afrikaanse afkomst. De gaantii en gaan tiya (oudooms en oudtantes, de matrilineaire broers en zusters van de grootmoeder) van de leden van de Mamapikin vormen het gezag van de Bee. Uit een Bee komt de kabiten voort, die de hoogste gezagdrager is binnen een Lo.....

Het volledig artikel is te lezen in Siboga, jrg. 17, nr. 1, 2007.

De prijs inclusief verzendkosten is:

A. € 10,- per exemplaar (voor 'Vrienden van Sabanapeti')

B. €15,- per exemplaar (voor wie geen 'Vrienden van Sabanapeti' is)

Voor bestelling: Tel: 030-2943402 of stuur een mail naar: siboga@maroons-suriname.com

Bestelnummer: Siboga, jrg. 17, nr. 1, 2007